

ԳԵՐՄԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆԵՐՇՆՁՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Գերմանիա անգամ մըն ալ աշխարհի ու-
շաղրութիւնը իր վրայ կը հրաւրէ ։

Վերջին համաշխարհային պատերազմին իր
կրած պարտութիւնը թէեւ Եւրոպայի ժողո-
վուրդներուն լայն շունչ մը առնել տուած էր ,
եւ սակայն Ազգային-Լիկերվարական կուսակ-
ցութիւնը Գերմանիոյ մէջ պետական ղեկը իր
ձեռքերուն մէջ առնելէն ի վեր քաղաքական
հորիզոնին վրայ քանիցս երեւցող ազդանշան-
ները արդէն մօտալուտ նոր փոթորիկ մը գո-
լակել կուտային ։

Աստիկա իրականութիւն մըն է այսօր ։ Գեր-
ման ցեղին տիրապետութեան անյազ տենչը
պատճառ եղած է դարձեալ պատերազմի մը ,
որուն ելքը անկասկած խիստ աղիտաբեր պիտի
ըլլայ իրեն համար ։

Բայց որո՞նք են այն պատճառները որոնց
հետեւանքով այդ ժողովուրդին հոգեբանու-
թեան մէջ այնքան անմիջիկ կերպով գրգռուած
է ցեղային գերակշռութեան եւ ուրիշ ժողո-
վուրդներու վրայ տիրապետելու անվիճելի
իրաւունքի մը մասին իրենց ունեցած հաստա-
քը ։

Երբ Գերմանիոյ ընկերային պատմութեան
վրայ յետադարձ անկադրկ մը նետենք եւ ջա-
նանք ըմբռնել այն պատճառները որոնք ծնունդ
տուին իր գինուտրական վիթխարի կադ-
մակերպութեան որուն գլխաւոր նպատակն է
իրականացնել «խամազերմանկան» ցնորական
մեծ ձեռքը , չենք կրնար անտեսել ԺԹ . դարու
կարգ մը իմաստասէրներու քաղաքական վար-
դապետութենէն ծնած տեսութիւններու ադ-
գեցութիւնը գերման մտայնութեան վրայ ։

Պէտք է սակայն յիշել նաեւ թէ ԺԲ . դարու
վերջերը գերման մտածելակերպը հիմնովին
անհատապաշտ էր եղած ։

Կօպինօ որ «Արիական ցեղին գերազաւու-
թեան» շուրջ տեսութեան հեղինակն է , 1853ին
կը գրէր հետեւեալ տողերը . «Կարեւոր նկատու-
ղութիւններէն մէկը , որոնց տեղի կուտան
Գերմանները , այն է որ իրենց համար անհատը
ամէն ինչ է , մինչ ազգութեան դադափարը
ընդհակառակը ոչ մէկ նշանակութիւն ունի ա-
նոց համար » ։

Կէօթէ , յոյնպէս ջատագովը եղած էր
միշտ ազատամտութեան եւ անկախութեան
նուիրական դադափարներուն , որոնց հայրենի-
քը կը հռչակէր ան Գերմանիային ։

Ինչպէս կարելի է բացատրել սակայն թէ
քովմեքիզմի Գերմանիան ԺԹ . դարուն պիտի
ենթարկուէր անպիսի տէսքօքիզմի մը որուն
նմանը կեանքներու չըմանին միայն կարելի է
տեսնել Եւրոպայի պատմութեան մէջ ։

Տրամաբանօրէն , այնպիսի չըմանէ մը վերջ ,
ուր անհատապաշտ դադափարները տիրապե-
տած են , ինչպէս եղած է գերման քովմեքիզ-
մը , ազատամիտ դադափարներու աճումը կա-
րելի էր ակնկալել ։ Մինչդեռ , ընդհակառակը
գերման ընկերային պատմութեան մէջ ակա-
նատես կ'ըլլանք ամենէն նուազագուցիչ երե-
ւոյթին , ու կոյր հնազանդութեան զգացումը
ժողովուրդը պիտի առաջնորդէր դէպի տեսակ
մը ստրկացում եւ քաղաքական ամենէն նեղ-
միտ ազգայնամոլութիւն ։

Միայն պիտի ըլլար սակայն գերման մտա-
նութեան մէջ տեղի ունեցող սոյն փոփոխու-
թիւնը անակնկալ կերպով կատարուող յե-
ղաշրջումի մը վերածել ։

Այս հակառակման երեւոյթին բուն պատճառները փնտռելու է Գերմաններու ցեղաբնի հողերաճումը թանկանշէն թարմ տան Ժալքերուն մէջ: Անոնք յաճախ խիստ յատկանշական ձեւերու տակ կ'արտայայտուին իրենց կեանքի ամենէն հասարակ դիտումներուն մէջ անգամ: Գերման ցեղին ընկերային միաբնակութիւնը խորամանկան կը տարբերի ուրիշներէն: Անոր մէջ կարծես կը պակսի անհատը բարոյական անկախութեան մը հասցնելու ատակ մղիչ ուժը, եւ այդ պատճառաւ աչ կը մնայ որոշ միջակութեան մը մէջ: Գերման անհատին մէջ կայր հնազանդութեան եւ կրօնականելու բնաշին տրամադրութիւնները այդ պակասը շնորոգ երեւոյթներ են: Հողեկան այդ վիճակին եւ կարգապահ հոլմութեան միջին բաւական մեծ տարբերութեան մը գոյութիւն ունի անտարակոյս:

Լուսերական շարժումը նոյնիսկ, որ դէպի ազատութիւն ձգտող գերման հոգիին ամենէն ուժեղ շարժումը եղած էր, նոյնպէս սահմանափակ պահանջներու իրականացումով միայն գոհացած է ինքնին:

«Աստուած մեզի կը զրկէ բռնապետներէ, նոյնպէս ինչպէս ան կուտայ նաեւ մեզի մեր հայրենի» մեզ փորձելու, մեր սխալները ուղղելու եւ մեր նկարագիրը կոտորելու մտօք ուզ գրէր Լուսին: Ինչպէս կը տեսնուի, գերման միաթիսիզմը, նոյնիսկ իր ամենէն զաղպարապաշտ մէկ վարչիւնին, ստորադասութեան զգացում մէկ կ'արտաբերէ, բոլորովին անհամարժեք եւ ներքին վիճակի մը եւնթարկուելով: Իր անհատական արժէքներուն մասին խոր թերահաւատութիւն մը կը աւելը, որմէլ, որով ինքզինքը անհարող կը զգայ իր սեւերովն իսկ պայքարելու արտաքին ազդակներու եւ փորձումներէնեկու գէմ: Հետեւաբար դիւրաւ կարելի է տեսնել թէ այն ինչ որ գերման հոփբարտութեան մէջ քովամթիլովի շրջանէն վերջ տեղի ունեցող յեղաշրջումի մը պատրանքը կուտայ, որովք քան չէր, այլ բոլն իսկ ցեղագոյնի հոգեկան տարբարութիւններու որոշապէս յայտնութիւնը այն պահուն, երբ ժժ. զարու գերման փրկիստիանները կը յաւնողին իրոյ տեսութիւններուն ձեւին տակ մը: Կակն եւ մեքանիկական գաղափարները:

Տիկինն ալ Սթալ ուր բումանքիզմի շրջա-

նին Գեորգյաններու ամէնէն ջերմ համակիրներէն մին եղած էր, հետեւեալ սողեցըր կը գրէ՝ «Գեորգյաններու հողին եւ անոնց նկարագիրը կարծես իրարու հետ ոչ մէկ սերտ յարաբերութիւն ունեցող քանից ըլլալին: Մինչև առաջինը արն ապաւորութիւնը կը թողու թէ չի կրնար փր շուրջը ո եւ է սկզմում հանդուրժել, երկրորդը ընդհանրապէս դիւրութեամբ կ'ենթարկուի յաճախ բլրեր ու ժին տիրապետութեան»:

Այսպէս, մինչ զերման միաքիսիզմը, իրենց ընկերաբաններուն վարդապետութիւններուն միջոցաւ կը վերածուէր «ԸԱՃ»ի դաւանանքի, որովհան է զոր ապառ եւ անհատապաշտ ոգին (ոչ հաւանաբար վաւանդիկ եւ խաբարսիկ երեւոյթ մըն էր զերման կեանքին մէջ՝ կը փորձուինք ըսել) շուտով տեղի պիտի տար ազգայնամոլ շարժումի մը, որուն մէջ է վերջոյ բոլորովին պիտի նսեմանար անհատա-կան արժէքի զաղայնաբար։

Եւ նոյնիսկ Շօթէհհաուլը հեղանջով կը
վերաբերի թումաթիլովին հանդէպ: «Գերման-
ները, կ'ըսէ ան, կարծես եթերին մէջ կը
վնասեն ափս ինչ որ արդէն իրենց ոտքերուն
ջովը կը գտնուի»:

Այլևս զգականության եւ արուեստի մէջ երազանքի շրջանը, որ պահ մը իտալացի հնչադաշնիկ ստալցած էր Գերմանիայի խառն ժողովրդական բողոքի ակտիւնները՝ որոնք նոյնպէս զերման մտածման վերնակառի սեւ-սպիտակներէ ըլլալ էին թուէին, զարմանալի արարողութիւնով մը կէտքի պիտի վերածուէին:

Գերմանիա ուժեղացած՝ պէտք է՛ր զգար
այլեւ խաբէլ, ո՛չ ինքզինքը ո՛չ ալ ուրիշները։
Ան աղաա կերպով կրնար այլեւ ներկայանալ
իր բուն գիմակին տակ։

«Ուժ»-ի գաղափարը բառակարգ պիտի ըլլար ալիւն հաւաքականութեան իղձերուն գոհացում տալու համար, ինչպէս պիտի ըլլար նաեւ ան գերման մշակութիւն մէջ աստօնորդող տարրը:

Այլեւս «ուժ»ն էր որ արդարութեան տեղը
պիտի բռնէր եւ որոշէր նաեւ իրաւունքի
հարցը:

«Ուժ»ը պիտի ըլլաք իրաւունքի նուիրա-
կան խորհրդանիշը, որուն պիտի ստորագրաս-

ուէր ամէն ինչ: «Ուժ»ի դպացումը ոչ մէկ ուրիշ զգացումի առջեւ պիտի տկարանար: Ամէն միջոց, նոյնիսկ ներշնչամտութիւնը օրինաւոր պիտի ըլլար անոր՝ հասնելու համար իր նպատակին:

«Տնտութեան մէջ ալ, կ'ըսէ Հէկըլ, նենգամտութեան եւ խաբկանքի սկզբունք մը կը գործէ միշտ: Իմաստութիւնը կը պահանջէ նոյնիսկ յաճախ յիմարի եւ անտրամաբանի գիծակին տակ ներկայանալ»:

«Ի՞նչ է սէքը, կը գրէ Ֆաւե Եօթնհատուրը, եթէ ոչ ամէնէն Թաքուն մէկ Թակարդը որ երբէք լարուած ըլլայ անհատին՝ որոշ նպատակներուն իրագործման համար»:

Դեպքան բառին իմաստը հետեւեալ կէտով կը սահմանէ Պիցմարք.

«Օտար երկիր դրկուած մէկը որուն պաշտօնն է ստել յօգուտ իր երկրի շահերուն»:

Իսկ Տակիտոս ըսած էր արդէն.

«Gallos pro libertate Batavos per gloria. Germanos ad praedictum» (Գաղղիացիները ազատութեամբ համար, Պաթաւները վառէի համար եւ Գերմանները յափշտակութեամբ համար):

Լսինք նախապէս թէ ժժ. դարուն կարգ մը գերման խորհողներ այդ յեղաշրջումի պատմութեան մէջ մեծ դեր մը խաղացած էին:

Արդարեւ, Լայպփիցնէ մինչեւ Հէկըլ Երէնկըլը, Թալլբէ, Մօզըլն եւ այլն, գրեթէ բոլոր գերման փիլիսոփաներու եւ պատմաբաններու մտահոգութեան գլխաւոր առարկան էր եղած գերման պետական կազմին եւ վարչական ձեւին հարցը:

Այդ նիւթին շուրջ փրնց կատարած բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններն են որ ծնունդ տուին ի վերջոյ Վիսթիֆի մը որ գլխաւորաբար հիմնուած էր, ինչպէս արդէն տեսանք,՝ Անտուանովեան աստիճանին» հասցուած կառավարութեան մը եւ անոր գինուորական ճուճ»ին պաշտամունքի դադարեալին վրայ:

Այդ Վիսթիֆին է որ պիտի վաբէր իրենց երկրին ճակատագիրը 1871ի միացեալ կայսրութեան կազմութենէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը:

Այդ խորհողները պրպտած եւ ուսումնասիրած էին այն միջոցները, որոնցմով կարելի

պիտի ըլլար իրենց երկրին լաւագոյն ուժիմ մը ապահովել, նկատի ունենալով պետական միութեան տեսակէտէն այն անուշեւի հանգոյցը, զոր պիտի ներկայացնէր դեռ երկար տարե՝ ռազմաթիւ իրարեւ հետ առհասարակ անհաշտ պայմաններու մէջ ապրող Թաղաւրութիւններէ, դժուրութիւններէ եւ ազատ քաղաքներէ կազմուած Գերմանիան:

Արդարեւ, մինչ իր շուրջի ժողովուրդներէն շատերը դարեւելի է վեր ընկերային շահերուն առաւել կամ պակաս հաւասարակշռութիւն մը ապահովող սկզբունքներով, եւ մասնաւոր աւանդական տուժի մը շուրջ հաւաքուած՝ իբր պետութիւն կապրէին, Գերմանիա դեռ գրեթէ առանց պետակառ, հաւասարակ իտայի, բոլորովին անորոշ քաղաքական վիճակ մը կը ներկայացնէր:

Ընկերային, քաղաքական կեանքի վերաբերեալ կատարելագործուած օրէնքներու մասին իրենց բերումները, բաւական երկար տեւող մտաւորական պատրաստութենէ մը վերջ միայն հասունանալով պիտի առաջնորդէր դիւրեմբ դէպի պետական-հաւաքական կեանքի մը կազմակերպութիւնը:

Գերման ընկերաբաններու այդ ուղղութեամբ կատարած աշխատութիւնները ինքնին նորագոյն ժամանակներու մէջ միայն պիտի կարենային դրական արդիւնք մը տալ:

Ժժ. դարուն կարգ մը կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցան Եւրոպայի մէջ, գլխաւորաբար Նաբոլէոնի արշաւանքները դէպի Փրուսիա եւ կամ այլոք: Այս դէպքերը Գերմանիոյ մէջ ազգային հաւաքական ինքնադիտակցութեան վերագործումի տեսակէտէն զնահատելի ազդեցութիւն մը ունեցած էին թէեւ, սակայն դեռ մօտաւորապէս կէս դարու չափ անոնք գերման ազգային միութեան տեսակէտէն ոչ մէկ գործնական քայլի առաջնորդեցին երկիրը: Գերմանիա պիտի մնար դեռ քաղաքական անկազմակերպ վիճակի մը մէջ, մինչեւ որ փրուսիացի դիւանագէտ մը, վարչապետ Պիլմարք, ի գլխի մեծ դժուարութիւններու առաջին անգամ ըլլալով պիտի յաջողէր միացնել բոլոր այդ մեծ ու փոքր Թաղաւրութիւնները, դժուրութիւններն ու ազատ քաղաքները, մէջտեղ հանելու համար Միացեալ Գերմանիա մը:

Փիլիսոփայական դպրոցին կարելուր դէմ-
քերէն Հէկլըն է, որ գերման միութեան եւ ա-
պաղային անոր ընդգրկելիք պետական վարչա-
մեկնութեան ունեցած է ամէնէն մեծ ազ-
դեցութիւնը:

Իմաստասիրական իր բազմաթիւ գործե-
րուն մէջ Հէկլըն մեծ տեղ մըն է տուած քաղա-
քական փիլիսոփայութեան, զոր պիտի ջանանք
պարզել չոս համառօտ կերպով:

Նախնական մարդը, կ'ըսէ Հէկլըն, ինքնին
այն չափով միաժն տրամաբանութիւն եւ դի-
տակից ոգի մը կը ներկայացնէ, որքան միջա-
վայրն ու կեանքի պայմանները կարելիու-
թիւնները կ'ընծայեն իրեն աղջպէս ըլլալու:
Նա սակայն իրականին մէջ ան անասունը մը
նման կը հակի դէպի անձնասիրութիւն եւ միշտ
իր անհատապաշտ կիրքերուն իրականացումը
Երբ ան կը ներկայանայ ընկերային կեան-
քի սեմին վրայ, իսկոյն կը ձեւաւորուի նոր
միջավայրի կաղապարին մէջ:

Ընկերութիւնը եւ կամ միջավայրը, որուն
մէջ կ'ոգտուած է ապրիլ՝ կը ձեռնարկէ ան-
կազմութեան: Այստեղ է որ կը սկսի անոր հա-
մար բուն ընկերային կեանքը եւ այդ պահուն
աբղէն ականատես կ'ըլլանք իր մարդկային
բնազդներուն, ընկերային օրէնքներուն հպատա-
կեցման:

Այդպէս իր սեռային բնազդէն ծնունդ
կ'առնէ օրինակի համար ամուսնութեան օրէն-
քը, օտար ոտնձգութիւններուն դէմ ինքնա-
պաշտպանութեան բնազդէն կը ծնի նոյնպէս
պատմական օրէնքները, եւ այդ օրէն պիտեալ
աբղէն անհատը կը պարտաւորուի իր անձնա-
կան կամքը հպատակեցնել հաւաքականութեան
կամբին:

Հպատակելով այլեւս այդ օրէնքներուն,
որոնք ինչպէս տեսանք հաւաքական օգտակա-
րութիւններուն սկզբունքէն ծնան, անհատը կը
պարտաւորուի կնքել՝ օրինակ՝ կանոնաւոր ա-
մուսնութիւն, կատարել իր հայրական պար-
տականութիւնները, մէկ խօսքով ան կ'ըլլայ
լաւ ամուսին եւ լաւ զբաղաւոր:

Հէկլըն այդպէս կը ներկայացնէ մարդուն
ընկերային առաջին յառաջդիմութիւնը:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենայ պայքարի մը

մեկին տակ որ ընդլայնելով իր գործունէու-
թեան դաշտը անհատէն դէպի համայնքները,
պալքարը տեղի կ'ունենայ նաեւ համայնքե-
րու միջեւ:

Մին կը ձգտի տիրապետել միւսին վրայ,
անշուշտ եթէ կարելի է խաղաղ պարմաննե-
րով՝ յաճախ յառաջդիմութեան, իսկ հակառակ
պարագային կռուելով անոր դէմ:

Զօրաւոր իր տիրապետութեան ներքեւ
կ'առնէ տկարը, որով պայքարին աստիճանա-
ւոր էլքը կ'ըլլայ գերազդոյն, վերին իշխանու-
թեան մը կազմութիւնը: Այդ վերջինին կը
վիճակի անշուշտ խաղաղ կարեւոր դեր մը-
ան ալ իր կարգին անհրաժեշտ կը նկատէ ան-
հատներուն կամքը հպատակեցնել նոյնպէս իր
կամքին՝ յօդուտ ընդհանուրի, շահերուն:

Պետական գերազդոյն իշխանութիւնը այդ-
պէսով կը ստանայ ի վերջոյ նուիրագործում
մը եւ բացառիկ հանգամանք մը, եւ կը մե-
րածուի մեծ խորհուրդի մը, որ հռչակուի
բարեկարգիչ, ստեղծագործող, օգտակար եւ
կառավարելու կոչուած ուժ մը, որուն առջեւ
պարտի խոնարհիլ ամէն ոք:

Ուրեմն ո՞րն է, ըստ Հէկլընի, պետական
յառաջդիմ վարչաձեւը: Բացարձակ միապե-
տութիւնը, հիմնուած ուժի պաշտպանութիւն
վրայ, կը պատասխանէ ան:

Հանրապետական վարչաձեւը իրեն հա-
մար, միայն եւ միշտ անհատաբաշտ ոգին է
քաջաբերած ընկերութեան մէջ:

Յոյնը, կ'ըսէ ան, եւ նոյնիսկ Հռոմ մա-
յեցիք, շատ քաջ զոհած են ընդհանուրին շա-
հերէն յօդուտ անհատին, որովհետեւ, կ'ըսէ
գերման փիլիսոփան, կառավարութեան մը
վիճակուած պարտականութեան եւ իրաւասո-
թեան մասին խիստ թերի բարեւում մը միայն
ունեցայ անոնք:

Հէկլըն, այսպէս ուժին վրայ յենած բա-
ցարձակ միապետութիւնը իրեն միակ ու
լաւագոյն վարչաձեւ ընդունելէ վերջ, կը
յանձնարարէ նաեւ անոր գլուխը դնել պետա-
կան գերիշխանութիւնը իր ամէնէն իտէալ ձե-
ւին մէջ արժանաւոր կերպով մարմնացնող
եւ ամէնուն կողմէ սիրուած ու պաշտուած իշ-
խան մը:

Պետութիւնը ազնիւ «զաղապար» մըն է,

կ'ընէ չէկըլ, որ կողուած է նուիրական նպատակ մը իրականացնել: Իսկ որքան ատեն որ այդ «զաղափար»ը բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը մէջ խորհրդանշիչ ձեւէն տակ չէ մարմնացած, կարելի չէ ապահովել անոր իրականացումը:

Հէկըլ, սակայն, հոգ կանգ չ'առնէր, ան անհրաժեշտ կը նկատէ նաեւ որ պետութիւն մը իր գերիշխանութիւնը տարածէ իր սահմաններէն անդին, իրմէ աւելի փոքրերուն վերայ, որպէսզի ինքը աւելի զորանալով կարենայ նաեւ դիւրաւ իրագործել իր «մեծ կոչումը»: Միայն թէ, կ'ընէ չէկըլ, այն պարագային միայն երբ ահ համոզուած ըլլայ որ ինդոյս առարկայ փոքր ժողովուրդը բարոյացաւ ստորադաս վիճակի մը մէջ կը զլտնուի, այսինքն դերձ ունէ բարձր իտէպլէ եւ կամ երբ ինքը համոզուած ըլլայ թէ իր հետապնդած իտէպլը շատ աւելի գորազանց արժէք մը կը ներարկայցնէ քան այն զոր ինքը կ'ուզէ: Ընթարկել իր գերիշխանութեան:

Հէկըլ ինքն իսկ կը փութայ պատասխանել հարցումի մը, որ այդ զաղափարին առջեւ ինքնաբերաբար կը ծնի ամէն արտաբանող մտքէ մէջ, թէ. ամէն ժողովուրդ իրաւունք ունի իր իտէպլը գերադաս նկատելու: Բոլոր միւսներէն, իսկ այդ պարագային ի՞նչ բան կրնայ վճռել իտէպլի գերազանցութեան հարցը:

«Յաղթանակը», կը պատասխանէ Հէկըլ, յաղթանակը միայն կրնայ վճռել թէ ո՞րն է անոնցմէ ամենէն արժանին:

Յաղթանակը պիտի ապացուցանէ միեւնոյն ատեն անոնց բարոյական տիմամիլդի գերազանցութիւնը, որովհետեւ, կ'ընէ զարժեալ Հէկըլ, մեծ իտէպլի մը կամ մեծ խորհուրդի մը շնորհիւ միայն ժողովուրդը մը կ'ըլլայ կենսունակ եւ ուժեղ:

Գերման փիլիսոփայն իր բոլոր խորհրդածութիւններուն մէջէն կը յանդիս եկողականացութեան, թէ պատերազմը յաւիտենական անհրաժեշտութիւն մըն է, ան մարդկութեան պատմութիւնը, անոր բարեփոխութեան օրէնքն իսկ է, հետեւաբար «աստուածային»:

Միայն թէ, կ'ընէ Հէկըլ, ան դարեւոր ընթացքին աւելի ազնուացած է, այսինքն հը-

նադոյն ժամանակներու մէջ եթէ մարդիկ կը կուռէին անհատական իղձերու եւ տենչերու միայն գոհացում տալու համար, այժմ կոխ տեղի կ'ունենայ զաղափարական սկզբունքներու, զաղափարական յաղթանակներու համար միայն:

Ապագային պատմութիւնը պիտի ըլլայ պատմութիւնը ուժին տարած յաղթանակներու շարքի մը, որոնք ըստ իրենց էութեան պիտի նշանակեն նաեւ իրաւունքի յաղթանակ: Հետեւաբար յաղթանակը նաեւ մարդկային ամենէն գեղեցիկ իտէպլներուն: Այսպէսով յետմահոյ ու բարոյական կրօնատի դատաւարտուած զաղափարներու աւերակներուն վրայ պիտի կանգնուի ամենէն գեղեցիկ, բարձր իտէպլներու յաղթանակի կոթողը, կ'ընէ Հէկըլ:

Իրմէ առաջ ուրիշ յայտնի գերման իմաստասէր մը, Ֆիխթէ, գրեթէ նոյն կերպով կ'արտայայտուէր իր զաղափարական փիլիսոփայութեան թէզիս մէջ:

Անհատին հաւատարմութիւնը դէպի իր պատկանած ընկերութիւնը կը յատկանշէ իր բարոյական ազնուացման մակարդակը:

Գործնականին մէջ մարդուն իրաւունքները սահմանուած են զոհողութեան այն ողիւղ, զոր կը պարտադրէ ան ինդիւիքին յօգուտ իւր նմաններուն ապստամբեան: Եւ սակայն տրուած ըլլալով որ մարդիկ իրենց այդ պարտականութեան մէջ յաճախ կը թերանան, Ֆիխթէ անհրաժեշտ կը նկատէ պարտադրել զայդ անոնց նոյնիսկ հակառակ իրենց կամքին:

Եւ այդ օրէնքը պարտադրող գերագոյն իշխանութեան մը գոյութիւնը ամենէն կարեւոր ազդակն է ընկերային կարգ կանոնը ապահովելու համար, ուստի Ֆիխթէ իր խորհրդածութիւններուն մէջ կը համարէ սա եզրակացութեան, թէ միակ գերադաս օրէնքը՝ աստուածային իտէպլ մը աստիճանին բարձրացումը կառավարութեան մը կամքը կրնայ ըլլալ:

Երկու ուրիշ փիլիսոփաներու, Շպէնկլլերի եւ Թրայնէի տեսութիւնները դիմեթ նոյնիմաստ են այդ մասին:

Շփեկները կը յայտարարէ թէ՛ մարդուն
-համար կեանքի բնականոն վիճակը կուրսն ու
պայքարն են եւ թէ խղաղութիւնն կոչուած
ժամանակամիջոցը, երկու պատերազմներու
միջեւ գոյացած միջնաբար մըն է միայն։
«Կառավարութիւն» մը պէտք է որ մարդիկի
մը նման խնամէ իր Ֆիզիքական ուժը եւ միշտ
պատրաստ գտնուի յարձակողական վիճակի
մը մէջ։ Մարդը պէտք է անդադար կռուի,
որպէսզի կարելի ըլլայ իրեն ոչ միայն պահ-
պանել իր Ֆիզիքական գոյութիւնը այլ եւ
սպահնովել իրեն համար զարգացման կարե-
լիութիւններ։

Շփեկները կը հաւատայ թէ մարդկութիւ-
նը արդէն կը գտնուի համաշխարհային տի-
րապետութեան ճուրջ տեղի ունեցող ահեղ
կռուի մը մէջ, կը նախատեսէր նաեւ թէ այդ
պայքարին մէջ յաղթանակը պիտի պատկանի
անոր՝ որ սողպատեայ կամքով եւ կատարելա-
պէս սպառազինուած բանակի մը գլուխը ան-
ցած պիտի կռուի։

Իր այդ խորհրդածութիւններու պահուն
Շփեկները կը հարցնէ թէ՛ Գերմանիա եթէ
կարող չէ այլեւս նոր Կէօթէ մը տալ, պիտի
չկարենա՞յ դռնէ նոր Կեսար մը հասցնել։

«Եթէ զօրաւորը կը յաղթէ տկարին, կ'ըսէ
Թրայչֆէ, ատրկա բնութեան անուրանալի մէկ
օրէնքն է։ Հոռվմ յաղթեց Հելլէններուն։ Ե-
րազողները միայն թող ողբան այդ պարտու-
թիւնը, իսկ առողջ տրամաբանութեան տէր
մարդիկ ատոր մէջ պատմութեան, ամէնէն ար-
դար երեւոյթը միայն կրնաք տեսնել»։

Կը տեսնուի թէ Փրոստիոյ իմաստունները
ինչպէս կը վերաբերուին տկարներուն հան-
դէպ։ Ոչ միայն անոնց համար ոեւէ ազնիւ
զղացում գոյութիւն չունի, այլ եւ իրենց ջա-
ղաբական փիլիսոփայութեան մէջ ամէնէն մեծ
հեղեանքը կը տիրապետէ անոնց նկատմամբ։

Այս բնդհանուր ակնարկը գերման փիլի-
սոփայական դպրոցին ակնհայտ վարպետնե-
րուն տեսութիւններուն վրայ՝ որքան ալ հա-
կիրճ եւ անկատար ըլլայ, դարձեալ զազաւար
մը կուտայ այն միսթիֆիս մասին որ, ինչպէս
տեսանք, իր ամբողջ ուժով յենած էր «աստ-
ուածականացած» կառավարութեան մը վրայ,
որ իրեն օժանդակ ունէր զինուորական վիթխա-
րի կաղմակերպութիւն մը։ Այդ պայմաններուն
տակ է որ ծնունդ պիտի առնէր նաեւ «Գերմա-
նիա ամէն բանէ վեր» յաւակնոտ նշանաբանը։

ԳԵՂԱՄ ՔԵՐԵԱՅԻՆՅԱՆ

